

Emmaus felé...

TARTALOM:

Reményik Sándor: Emmaus felé (vers)	57
Dr. Ravasz László: A kereszt	58
Dr. Végh Lajos: A nagy bűn.	65
Reményik Sándor: Lefelé menet (vers)	67
Kádár Gyula: Reményik Sándor	68
Oravala Ágost: Parasztproféta (Regény) Fordította: br. Podmaniczky Pál (V)	71
Könyv, folyóirat	88
Theologus élet.	

EMMAUS FELÉ...

EVANGELIKUS FOLYÓIRAT.

Szerkesztik: *Jakus Imre, Kádár Gyula, Keken András, Urbán Ernő*
ev. hittudományi hallgatók.

Megjelenik havonta egyszer, július és augusztus kivételével.

Előfizetési ár: Egész évre P 5.—, fél évre P 2.50

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Sopron, Ev. Theol. Otthon.

Kéziratokat a szerkesztőség címére kérünk. (Kéziratokat nem adunk vissza.)

Mit ér az életed? Ez a kérdés mindenkinek nekiszegezhető. A mai sokrétű és kúszált életben a legkülönbözőbb feleletek hangzanának az életre vonatkozólag. Sokakból haragos árként elkeseredett szavak zuhognának, aztán észrevennénk, hogy sokan balgán illuziókra, homokra építenek. A bűnnek nagy a hatalma, hogy az életet rossz vágányokra váltsa, hogy bekösse a szemeket, hogy értéktelenné nyomorítson mindent. Istennek legyen hála, hogy Ő gondoskodik bizonyágtévőkről, az igazi értékeket tisztán látókról. Isten az Ő igéjéből mindenki előtt nyilvánvalóvá akarja tenni az életet, az igazságot. Luther Márton a tisztánlátók, az engedelmesek közé tartozott, azért az Úrnak drága ajándéka a legújabbban magyarra fordított Luther: Nagy Káté. (Megrendelhető az „Emmaus Felé” kiadóhivatalánál: Sopron, Ev. Theol. Otthon.) Megmutatja életünk értéktelen, bűnös voltát s megmutatja az egyedüli értéket: az Isten kegyelmét. Az élet minden vonatkozására bőségesen utal, azért mindenki számára hasznos és feltétlenül szükséges ezt a könyvet elolvasni.

Kiadóhivatali közlemények:

Az előfizetési díjat beküldték: 10-10

P-t: Schleifer K. Szombathely, Nyáry P. Pécs, Ziermann L. Sopron.

7.50 P-t: Kutas K. Szeged.

7— P-t: Csaby I. Celldömölk.

6.50 P-t: Csákó Gy. Kisvárdá.

5.5 P-t: Pétermann Á. Páhi, Kovács A. Orosháza, Horváth S. Csabdi, Bödecs K. Súr, Ev. Népiskola Sopron, Bertók K., Greisinger O., Széll L. Szombathely, Meny-

hár I. Keszthely, Dr. Rásó L., Zorkóczy S. Budapest, Balikó I. Lízó, Barcza I. Kún-szentmárton, Farkas E. Bük, Dr. Csengődy L. Salgótarján, id. Jakus I. Tata, Plech A. Sopron.

4.4 P-t: Lindtner A. Budapest, Kótsch L. Mezőberény.

3 P-t: Benkóczy D. Battonya.

2.50-2.50 P-t: László M. Győr, Gerencsér Zs. Nemescsó, Fejér I. Kispest, Hoffman E. Pustavám, Asbóth Gy. Szeged.

Nagyon kérjük előfizetőinket a f. évi előfizetési díj — s az esetleges hátralékok — sürgős beküldésére!

Dr. Luther Márton Nagy Káté-ját s az Ágostai Hitvallást, magyarul megjelent két hatalmas hitvallási iratunkat, előfizetőinknek portóval együtt 2 pengőért küldi meg kivételes kedvezményként a kiadóhivatal — a pénz előzetes beküldése esetén.

EMMAUS FELÉ.

ÁRKOSY LAJOSNÉNAK.

A harangok oly kábitóan zúgtak,
A nép oly kábitóan feketéllett.
Baldachin alatt a Szentség haladt . . .
Jeruzsálem! — gondoltam azalatt —
S gondoltam: inkább Emmausba térek.
Emmausra most száll az alkonyat,
S a távol hegyek olyan csoda-kékek.

Indultam a városból kifele.
S hogy egyre tisztább, kékebb lett az ég:
Gondoltam, hogy ez már az Ő ege.
S hogy álmosabb lett a harang szava,
Mintha viz alól borongana fel,
Vagy véghetetlen ködből hangzana:
Gondoltam, hogy ez már az Ő szava.

Emmaus felé üdébb lett a táj.
Kis virágokat láttam állani.
Kis ibolyákat vándor-utam szélén:
Gondoltam: im, az Ő virágai!

Álmában gügyögött egy-egy madár,
Hogy az erdőre értem, hallgatag;
Gondoltam: im, az Ő madarai,
Hogy szerette az égi madarat!

Delej futott a barna fákon által,
Égremeresztett csontos újjaik
Mintha megteltek volna már virággal. —
Tudtam: e percben Ő beszélt a fákkal.

Borongott messziről a mély harang,
S a mély avarban lassan elalélt,
De én úgy álltam ott künn boldogan,
Mint, aki látta Őt — és célhoz ért.

Reményik Sándor.

Kolozsvár, Hója-erdő, 1921. Nagyszombat estéjén.

A KERESZT.*

MIKOR a falusi ember nagyvárosba kerül, a sok csodálatos dolog között leginkább az tölti el bámulattal, hogy a városi emberek hogyan tudják, mi merre van, hogyan tudnak azok tájékozódni a nagy házak között? Ha pedig a városi ember kerül a pusztaságba, azon csodálkozik, hogy a puszták fia hogyan tud tájékozódni azon az egyhangú síkságon, hogyan tud azon egy félig eltaposott keréknyomról, vagy egy tört karóról olyan indításokat szerezni, amelyek céljához vezetnek, vagy menekülés közben épen az életét mentik meg? — Mindennél azonban csodálatosabb az, hogy hogyan tudnak az emberek a tengeren tájékozódni; azon az óceánon, amelyen egyetlen jel sincs, napokon keresztül haladnak és nem látnak semmi újat, semmi maradandót és amit látnak, az meg szakadatlan változik, azaz a felhőnek, a napnak és a víznek játéka?

Tudjuk már az iskolából, hogy a tengeren való tájékozódásnak meg van a maga törvénye. Az egész föld gondolati képén meghatározott, állandó pontokat vesznek fel és azokat a pontokat gondolati vonalakkal összekötik egymással. Tudjuk a geometriából, hogy egy pontnak a mértani meghatározásához két egymást keresztező vonal szükséges. Ennélfogva az egész föld gondolati képét beosztották ezekkel a vonalakkal, a hosszúsági és a szélességi vonalakkal. A hosszúsági vonal átmegy egyik pólustól a másik pólusig; a szélességi vonal az egyenlítővel párhuzamos. Ezeknek a hosszúsági és szélességi vonalnak a találkozási mindenütt fix, elmoshatatlan, megalkuvást nem ismerő pontokat ad. Ezeket csak fel kell mérni és hozzájuk lehet tájékozódni. Ezekre rá lehet bízni az életet, a hajón levő emberek sorsát, örömét és bánatát, ezekre rá lehet tenni a révbe való hajózás nagy kockázatát. Milyen nagy baj lenne akkor, ha ezek a vonalak változhatnának! Ha egy középkori térképre nézünk, meglátjuk, hogy micsoda összezsugorodások, eltorzulások állnak elénk a régi em-

* Sopronban márc. 8.-án tartott előadás. (Püspök Úr által átnézett gyorsírói jegyzet.)

ber világgépén, mert ilyen fix pontokat nem ismert, az arányokat megtartani nem tudta és egész világa elnyomorodott!

A szellemi világnak, a lelki világnak az óriási birodalmában, oceánjain, rengetegein, pusztaságain kell hogy legyenek ilyen találkozó vonalak, ilyen állandó tájékozási pontok, ahonnan fel lehet mérni a távolságot, ahonnan meg lehet állapítani egy világnak a méreteit, összefüggését, strukturáját; meg lehet mondani, hogy mi van egy-vonalban, mi van közel egymáshoz, mi van távol egymástól. Tájékozódni lehet a szellem birodalmában, abban az óriási útban, abban a nagy vállalkozásban, abban a kockázatos sors-szerű vállalkozásban, amit lelki életnek nevezünk, amit az örökkévalóság zarándoka meg kell hogy járjon.

Ha pedig azt kérdeznék, hogy a lelki világnak ezt a szerkezetét, alkatát micsoda fix ponttól tudjuk mérni, honnan induljunk ki, mi az a pont ebben a világban, amely mindig ugyanaz, amely soha nem változik, amelyhez mindenkor igazodni lehet, ahonnan mindig ki lehet indulni, ahová mindig meg lehet érkezni, ahonnan tájékozódni lehet — akkor azt mondanám: az a Krisztus keresztje. Ezek a bőjti vasárnapok, ez az egész bőjti időszak különösképen arra utal, hogy Krisztus keresztjének ezt a jelentőségét megismerjük és megtanuljuk azt, hogy hol van a Krisztus keresztje, milyen vonalak metszéséből áll elő és hogyan alakul ki körülötte az egész lelki világ, Istennek általunk felfogható és áttekinthető örökkévalósága.

Efesz. 3, 18.-ban ezt olvashatjuk: «... hogy megérthessétek minden szentekkel egybe, mi a szélessége és hosszúsága és mélysége és magassága az Isten jóvoltának.»

Az az érzésem, hogy ahol ez a három életvonal találkozik és metszi egymást, ahol az Isten jóvoltának hosszúsága, szélessége és magassága találkozik és metszi egymást, az a kereszt. Az az archimédesi pont, a mindenkori kiindulás, ehhez kell szabni az egész világot.

Mélysége és magassága. A keresztben az a csodálatos dolog, hogy a keresztet Isten és ember együtt alkotta. Nem lehetne kereszt, ha csak Isten volna; és nem lehetne kereszt, ha csak ember volna. Először is a mélység és a magasság vonal, az örök világtengely, a nagy függőleges az, amelyik a kereszt gerincében előttünk van. Mert az a kereszt ott a Golgothán, amint reátekin-tünk, tekintetünket ellenállhatatlan erővel röpíti rettentő mély-ségek és csodálatos magasságok felé. A kereszt először is reánk kiált és azt mondja: nézd meg, milyen az ember! A kereszt a világon a legnagyobb leleplezés. Ez mutatja meg az emberi rom-

lottságnak, az emberi bűnnek feneketlen mélységeit. Addig, amíg nincs kereszt a világban, az emberek álmodozhatnak arról, hogy jóindulatú teremtmény az ember, beszélhetnek természetes jóságról, beszélhetnek ártatlan gyermekekről, beszélhetnek a humánus méltóságáról és szépségéről — de amióta a kereszt ott áll, azóta örökre le van leplezve az ember, lelkének mérhetetlen örvényeivel, eredendő romlottságának rettenetes mélységeivel.

Azt a keresztet az ember ácsolta. Ácsolta azért, hogy felszegezzék rá valakit, akit szentnek, igaznak és tökéletesnek kellett látnia. Megjelent az Isten a földön s az embereknek az volt a legfőbb gondjuk, hogy keresztre feszítsék. Nem valami különös romlottság, valami egészen különleges lelki szerkezet működött közre, hogy Jézus keresztre jusson. Nem úgy történt, hogy a környezete kivételesen, tőlünk elütőleg mind gonoszokból, ördögökből állott volna. A keresztet nem az ördög ácsolta, hanem az ember. Olyan emberek juttatták keresztre Jézust, amilyenek mi vagyunk és olyan emberi bűnök juttatták a keresztre, amilyeneket mi nap-nap után elkövetünk.

Miféle bűnök voltak ezek? Az, hogy valakinek több volt a pénz, mint a lélek. Ez a Júdás tragédiája. Az, hogy egy másik embernek nagyobb dolog volt a békesség, saját hatalmi pozíciója és adminisztrációjának érdeke, mint az igazság. Ez volt Pilátus. Az, hogy a tömeg hallgatott a felelőtlen, gyűlölködő emberekre, nem gondolta meg, kit gyűlöl, belerohant a feszítésmeg kiáltásba, s talán olyanok is belerohantak, akiket meggyógyított. Ez volt a nyomorult, a szerencsétlen tömeg. És más ma a nép, mint akkor? Az vitte Jézust a keresztre, hogy emberek jobban ragaszkodtak saját teológiai balvéleményükhöz, mint az isteni kijelentéshez. Ez volt az írástudók bűne. Az, hogy az emberek egy része könnyelmű volt, öröm után futott, nem törődött azzal, hogy mi a lélek, halál, Isten igazsága, bűn és kegyelem. Ez a szadduceusok bűne. Nincsenek-e szadduceusok és írástudók ma is? Az vitte Jézust a keresztre, hogy az emberek sokkal jobban ragaszkodtak a formához, mint a lényeghez. A forma hatalmat és tekintélyt adott. Nem adták oda a formát és a vele járó hatalmat a lényegért és a vele járó alázatosságért. Nem új bűnök, nem csak akkor jelentkező és soha nem ismétlődő bűnök ezek. A kereszt mutatja, hogy az emberi természet léhasága, könnyelműsége, érzékisége, önzése nem játék, nem megbocsátható hiba, hanem gyökeres Isten-ellenesség, a megromlott természet gyümölcse. Íme az ember!

A kereszt mutatja, amint előttünk áll, azt, hogy ezen a világon van kárhozat. Hát lehet-e nagyobb kárhozat, mint a később fel-

ismert igazság, hogy Isten volt, akit ütöttünk és bántottunk, akit megtagadtunk és megcsúfoltunk? Most már nem segíthetünk rajta. A kárhozat mélységét legalább felerészben az teszi ki, hogy az emberek belátják, hogy Istent ütötték, Őt árulták el, Őt tagadták meg, mikor imádhatták és szerethették volna. A kárhozat mellett ott van a teljes reménytelenség és az örök halál. Amikor az Egyszülött meghal, amikor az Egyszülött felkiált: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet... — ez olyan árvaság, olyan mélység, amiről Dante sem tud beszélni.

De ugyanakkor a kereszt ismét a függőleges vonalból mutatja azt, hogy milyen szent volt az az Isten, aki ellen fellázadt az egész világ. A bűn nagysága csak új erő és echó az Isten örök szentsége felett. Szentsége felett még felmagaslik igazsága. Isten haragja, teremtő erejének visszafordulása, valami abból a mozdulatból, amit a Genesisben olvasunk, amikor Isten felemeli kezét és azt mondja: bánom, hogy embert teremtettem! Ez a «legyen» szónak a visszája. Az Isten bánatának ez a zordon nagysága a «legyen» szónak visszája, a fenyegető ítélet, amely már szinte kimondatik, amely mindent elpusztít és káosszá változtat: ez a kereszt csúcspontja! A teremtő Isten haragvó orcája, amely a mindenséget vissza akarja fordítani és össze akarja törni, mint egy elrontott játékszert.

De nemcsak mélység és magasság, hanem hosszúság is van. Egy másik vonal, amely most már vízszintesen átmetszi ezt a függőleges vonalat. Ez a vonal az, amely egészen új, nagyon mély és csak imádni való üzeneteket hoz nekünk. Hozza először azt, hogy ez a függőleges feszülés, a bűnnek és a szent Istennek ez a teljes eltávolodása feloldódik, mert Isten vár, Isten tűr. Vár és nő ez alatt a várakozás alatt az ember bűnének a következménye: az ő t a r t o z á s a. Magyar szó ezt nem tudja jól kifejezni; németül ez a Schuld; amikor a bűn nem állapot, hanem egy Istenhez való viszony és számla az Isten részéről, amelyen szakadatlanul gyűlik az, amivel mi tartozunk. A világűrbe van írva a te Istennel szemben való tartozásod. Minden bűn, minden gondolat, cselekedet és szó, amely jött az átöröklésen keresztül, ami bennünk Ádám vétke és az emberiségen áthúzódó örök imputáció alatt felnőtt, növeli ezt a tartozásunkat Istennel szemben, amit Ő számon kér, amit nekünk el kell igazítani, amit ha végrehajt rajtunk, végünk van! Mindez a tartozás pedig egyetlen egy nagy követelésé, kiáltássá olvad össze. Ez az a kiáltás, amitől remegnek a csillagok, a planéták komoran zúgnak, az őserdők jajgatnak, az északi fény zordonan cikázik: elégtételt, elégtételt egy megbántott Isten fenségének! Tar-

tozás és elégtétel a kereszt vízszintes ágának egyik, emberi oldala.

Mi történhet itt? Csak egy dolog. Ugyanennek a vonalnak a jobbik ága hozza azt a két dolgot, amivel eltöröltetik a tartozás, amivel megadatik az elégtétel. Hozza az áldozatot. Egy akkora áldozatot, amely nagyobb, mint a világ bűne; nagyobb, mert szabadabb; nagyobb, mert csupa szeretetből származik; nagyobb, mert végtelen; nagyobb, mert reális és bizonyos. Itt jön azután szükségszerűen az, hogy ezt az áldozatot csak az adhatta meg, aki tökéletes Isten és tökéletes ember. A Krisztus kettős természetének egész jelentősége, páratlan volta itt lép fel követelmény gyanánt. Így érthetjük meg szükségszerűségét. Ki adhat a világ bűnéért elégtételt, aki maga is bűnös? Ki hordozhatja Isten haragját, aki maga törékeny cserép-edény? Ezt csak az tehette, aki ember volt és emberségében minden szenvedésnek, a világ összes terhének, bűnének hordozására képes volt. De ugyanakkor Isten is volt, aki szeretetből vállalta és elhordozhatta ezt az áldozatot. Nézzük a mérleget. Az egyik serpenyőben ott a világ összes tartozása és nyomorúsága, a másikban a Krisztus szenvedése. Mekkora volt Krisztus szenvedése? Amekkora a világ bűne a kezdettől a végig. Mekkora volt az Ő terhe? Amennyit minden ember, az örök ember rakott rá. Az ő szenvedésében benne van a te terhed is, a te átkod, a te kacagásod, a te káromlásod, a te könnyelműséged, a te istenellenességed, benne vagy te egészen! «Betegségeinket Ő viselte, fájdalmainkat Ő hordozta...» Ezt önként vállalta szeretetből. Csak Isten vállalkozhatott erre; és ez az áldozat hozta magával a kiengesztelődést! Hogy Isten elfeledkezett az adósságainkról. Isten elfogadta ezt az egyszeri és tökéletes elégtételt. Ezért mindenkit Őbenne gyermekének fogadott. Benne helyreállította, gyermekévé fogadta s természet szerinti fiához való viszonyának áldását örökbefogadásképpen reá ruházta azokra, akik egyedül Benne bíznak.

És a szélesség. Ez a magasság és mélység és a hosszúság közös dimenziója. Ezért nincs négy metszet, csak három. A szélesség... Benne van mindenki a kezdettől a végig. Benne van a grönlandi eszkimó, a nagy lángelmék, Goethe és Napoleon, az utcai prostituált leány, a félvad emberek, akiknek lelkében felmosolyog a vágy Krisztus után; akik előttünk voltak, akik utánunk jönnek. Mindenki hozzáférhet, mindenkitől csak egy sóhajtásra, egy valomás távolságára van. Így metszi egymást a Krisztus keresztjében Isten jóvoltának mélysége és magassága, hosszúsága és szélessége.

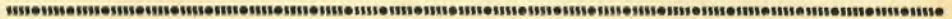
Még csak azt szeretném megmutatni, hogy csakugyan meny-

nyire világmegoldás volt a kereszt! Lássunk csak néhány sugarat. A kereszt az, amely megoldja az örök kérdést a pesszimizmus és optimizmus között. Betetőzi a pesszimizmust és betetőzi az optimizmust. E világ romlandóságát, nyomorúságát világnézet teljesebben ki nem fejezte, mint a kereszt. De e világnak reménysegeit, lehetőségeit, boldog megoldásait világnézet diadalmasabban ki nem fejezte, mint a kereszt. — A kereszt az, amely megoldja az emberek nyomorúságának és méltóságának nagy kérdését. Sehol sem olyan nyomorult az ember, mint a kereszt alatt. És sehol sem olyan drága az ember, mint a kereszt alatt, mikor reá hull az Egyszülött vére. — A kereszt megoldja az egész emberi életen áthúzódó nagy érzelmi hullámzásokat. Minden bánatnak, könnynek, sírásnak, az emberiség örök jeremiádjának és zokogásának, összesűrített jajszava zúg a keresztben. A kereszt a fájdalom filozófiájának és a világbánatnak betetőzése. És minden örömmek, szépségnek, ígéretnek, áldásnak felséges ouverture-je, kezdete; olyan diadalmas, olyan győzelmek reszketnek benne, amilyenről nincs fogalma a világnak. — A kereszt teljesen mutatja Isten igazságosságát, bűnt utáló és bűntől megszabadító erejét, amint ezen a szent igazságon áttör örök irgalmassága, amelynek zsilipjeit önmaga a Szentháromság második személye, a testté lett Ige az önfeláldozó szeretetnek páratlan tényében szakította fel és engedte, hogy ennek az özönnek a forró zuhogása elborítson e világon minden könnyet, minden szégyent, minden átkot! — A kereszt a halál filozófiájának a szimboluma, mert Isten volt az, aki meghalt rajta. Soha a halál úgy fel nem csúszott, olyan győzelmes nem volt, mint akkor. És ez a kereszt az életnek a bölcsője, a húsvéti feltámadás kezdete, a diadalmas Királynak, Úrnak, Krisztusnak a csodálatos műve, amelyben halálból az életbe megy át, hogy a halált örökre legyőzze és az életet örökre biztosítsa. — A régi teremtésnek és az új teremtésnek az érintkezési pontja. Két világ van. Kettőt teremtett az Isten. Az egyiknek, a látható világnak a csúcán a kereszt áll, benne tetőződik mindaz, amit kezdetben teremtett az Isten. Ugyanakkor a csúcspont, a kereszt, egy új, sokkal nagyobb és dicsőségesebb világnak a kezdete, a kiindulása és a csírája. A látható világ ez által nyer új célt, lesz pitvar, átmenet, átutalás, lépcső a sokkal felségesebb, sokkal dicsőbb világba. Ezért van az, hogy a kereszthez mindig mindenki tájékozódhatik és hozzá kell igazodni. A könnyek igazodjanak hozzá, mert azon a soron lakik a vígasztaló. A nagy örömeik igazodjanak hozzá, mert ott vezet az út a dicsőség és a megengesztelődés felé. Óriási veszteségek feléje forduljanak s alá-

zatosan vegyék a helyettük érkező nagy nyereséget. Minden életnyilvánulás benne koncentrálódjék: a bűn és a kegyelem, Isten és a lélek. Benne ismerjük meg, hogy egy ellenségünk és egy kérdésünk van: a bűn és egy megoldásunk és egy menedékünk: a váltság! Mindenki egyforma közel van hozzá! Egy lépésre, egy sóhajtásra, egy vallomásra. Milyen dicsőséges volna, hogyha a mi magyar népünk is hozzá szabná életét, hozzá igazodnék, odamenne nagy bánatával a kereszt lábához, ott könyörögne erőt és onnan fogadna el új parancsolatokat, örök vígasztalásokat, teremtő és átformáló erőt.

A bőjti napok vasárnapjai és napjai suhognak puha, barna szárnyakkal felettünk. Használjuk fel ezt az időt. Álljunk a kereszt lába mellé, ahol Isten szeretetének és dicsőségének mélysége és magassága, szélessége és hosszúsága metszik egymást!

Dr. Ravasz László.

MILYEN EGY IGAZI KERESZTYÉN?

A keresztyén ember Istennek gyermeke, Jézus Krisztusnak testvére, Isten országának örököse, az angyaloknak társa, a világnak és az isteni teremtettségnek ura. A keresztyén gazdagsága és tisztessége a Krisztus a mennyben, és Krisztus tisztessége egy keresztyén a földön. Istennek drága gyermeke ő, aki Krisztus igazságába öltözve, szentséges félelemmel és készséges engedelmisséggel jár az ő Atyja előtt. Ő a földnek sava, olyan ebben a világban mint a világosság, mint a rózsa a töviszek között. Istennek csodálatos kegyelmi ajándéka ő, akin a szent angyalok is örvendeznek és mindenütt örömmel kísérik. A világ csodája, az ördög ijedelme, az Isten gyermekei gyülekezetének ékessége, a menny kívánsága ő. A szíve telve örömmel, a szeme könnyel, a szája fohással és a keze jócselekedettel.

Dr. Luther Márton.

A NAGY BŰN.

EGY rettenetes bűn pusztít az emberiség életében. Az Ó- és Újtestamentomban egyaránt megtalálható. Az ördög legerősebb hálója, amellyel megragadja és bilincsbe veri áldozatait. Ez a bűn az emberi lélekbe evődik s öntudatébredéstől öntudatkilobbanásig él. Behatol az álom világába is. Rombolni!

Schopenhauer írja: „Mindennél fontosabb az a romboló szerep, amelyet a nemi viszony játszik az emberek világában. Minden tettnek, cselekvésnek ez a hatalom a központja. Akárhány fátylat borítanak is rá, mindenünnen előbukkan. Ez a háború oka, a béke célja, a komolyság alapja, kimeríthetetlen forrása minden élcnak, kulcsa minden célzásnak és értelme minden titkos intésnek.” És valóban történelem, háborúk, győzelmek, vereségek, politikai harcok, emberirtások, forradalmak külső megnyilvánulásai közül hány, de hány esetben találjuk meg ezt a kulisszák mögött rejtőző bűnt. Társadalmak, népek élete dőlt meg, égett el e minden erkölcsit, felülről jövőt elsöprő bűn miatt! Ahol az ördög nagy pusztítást végzett, ott munkája nyomán mindenütt buja virágzásra nyílt ez a halált lehelő bűnvirág. A francia forradalomnak, a kommunizmusnak eszmevilágában mindig megvalósulás felé tör a felszabadult, fékevesztett emberi szenvedélyek titkos gyümölcse: a szabad szerelem is. Hány családi tűzhely sokatigérő, ideálisnak gondolt melegét fagyasztotta meg, fojtotta el undorító, halálhozó füstjével. Hányan indultak el hatalmas vágyódással az újjászületés útján, mikor ez a bűn vérszomjas, kiéhezett orozslánként szökkent eléjük s tehetetlenségükben dermedten várták a felmarcangolást. Egy fiatal ismerősöm, aki nagy bizakodással indult el az Úr Jézus Krisztus követésére, ezzel a bűnnel szembetalálkozva lázadozva hirdette, hogy nem hisz többé Krisztus váltságahalálában, mert ettől a bűntől nem szerzett számára szabadulást. Ő hány magyar ifjú, hány jövőt ígérő erő sikong segítségért, szabadságért, győzelemért e bűnnek rabszolgaságából! Sokan látják ezt, sokan érzik a bűnnek romboló munkáját, sokan szeretnének segíteni is. Sokszor és sokféleképpen megindult már a munka ebben az irányban. Egyesületek alakultak, lapokat szerkesztettek, előadásokat tartottak a leküzdésére és mégis igaz maradt Schopenhauer megállapítása: „valóban látjuk, hogy a nemiség, mint a világ tulajdonképeni örökös ura, önhatalmulag ül ősi trónjára s onnan kacagja gúnyos tekintettel azokat az intézkedéseket, amelyekkel megkötözni, börtönbe vetni, korlátozni akarják, hogy úgy tűnjék fel, mintha egészen alárendelt, mellékes dolga lenne az életnek“.

Mit akarnak megszüntetni ezek az intézkedések? Azt, hogy a bűnnek, ennek a gondolatban meginduló és gondolatokból összetevődő komplexumnak torzszülöttjét, magát a szemmel látható paráznaságot ne engedjék megszületni. Sikerülhet ez emberi erővel, akarattal? Hiába tárjuk oda az emberiség elé ennek a rettenetes bűnnek a képeit, naponként ismétlődő reális tragédiáját, hiába a statisztika számoszlopait, melyek azt bizonyítják, hogy hány férfi fertőzi meg ifjúsága bűnei miatt családját és idéz elő sorozatos megbetegedéseket, tragikus kimenetelű szerencsétlenségeket. Hiába emlegetjük

az elme- és ideggyógyintézetek szerencsétleneit is, akiket ennek a bűnnek következményei juttattak nyomorúságba. Hiába az orvostudományi ismeretterjesztő előadások, amelyeken logikusan és világosan sorakoznak elő a veszedelmes következmények; nem sokat használhatnak. Hiába minden fogadalomtétel, minden szövetkezés, talán csökken a tragikus esetek száma, talán javulnak a statisztikai adatok, de a teljes szabadságra jutás, megtisztulás ezen az úton lehetetlen. Akinek Isten kegyelméből felnyíltak szemei szíve romlottságának meglátására, az nagyon jól tudja, hogy hiába minden emberi segítség.

Az emberek minden erőlködése kudarccal végződik. Úgy járnak, mint az égő házból segítségért kiáltók mentői, akik nem mernek bemenni az égő épületbe, csak kívülről kiabálják a féltésük, szeretetük melegével: „jőjjetek ki, jőjjetek ki!”

A tanácsok legtöbbször nemhogy menekülést hozna, sőt — mélyebbre taszíthat. Hány orvos kerget remegő, égő fiatal lelket a paraszak közé! És nincs menekvés... Utána még jobban ég, lángol és pusztul a lélek. Hányszor ajánlanak házasságot olyan léleknek, aki még önmagában sem él győzedelmes életet, mint egyetlen módját az érzékiség leküzdésének; és nem gondolják meg, hogy ezzel olyan körülmények közé kergették szerencsétlen lelkét, amelyekben megsokszorozódnak csak a szenvedélyek, — és most már nem egy, de két lelket égetnek össze. — Pedig nem emberek, nem erőlködések, nem okoskodások, rendeletek, filozofálások oldják meg ezt a problémát. Nem oldhatják meg azért, mert felületesen látják a bűnt. Nem gyökerében fogják meg. Krisztus szavai erre mennek vissza: „valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, immár panáználkodott azzal az ő szívében.” Érdemes elgondolkodni azon, mennyi minden történik addig, míg a bűn felszínre kerül, láthatóvá lesz. Jézus a láthatatlan bűnt ítéli el! Az emberi intézkedések csak a láthatókra vonatkoznak, ott is helytelenül. A bukást akarják megszüntetni. Ezt pedig már nem lehet, ez már csak következmény. A lélek mélyéről, a gondolatvilágból indul el a bűn. Az ember nem tud a gondolatban csirázó, növekvő bűn valóságáról s így nem adhat mentő tanácsot. A segítségkérő megérzi a tanács keresztülvihetetlen, koldusos voltát. Nem hiszi, hogy megtapasztalások eredménye. De tegyük fel, hogy megpróbálja sorra valamennyit. A vége nem lehet más, csak kudarccal. Még nagyobb kétségbeesés, még hangosabb zokogása a segítségkérésnek. Nincs szabadulás? — Így nincs.

Az Ige mondja: „ha a Fiú megszabadít titeket, valósággal szabadok lesztek.” Tehát van szabadság! „Azt, aki hozzám jő, semmiképen ki nem vetem” — mondja az Úr Jézus. „Mindennek van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít” — mondja Pál apostol. Három orvosi recept! Annak, aki nem él az orvossággal, annak nem használhat. Annak, aki következetesen használja, feltétlen gyógyulást hoz. Akármelyiket használhatjuk. Lényegük, hatóanyaguk azonos. Mindegyik megsemmisít, összetör bennünket. Mindegyik erőtlenségünkre mutat. Mindegyik a Megváltó felé mutat. Aki szabadulást szerzett az összetörötteknek, megfáradtaknak, bűnbánóknak! Aki azért jött, hogy életet adjon. Hogy mindeneket újjá teremtsen. És ha Ő teszi reánk áldást osztó kezét, új valóságmegismerés, új látás, új hallás lesz a mi osztályrészünk. Látjuk az Urat, a megfeszítettet, aki által szabadok vagyunk! És ha a sátán minden fegyverével támad ránk, ha kétségek, kísértések csapdái állítják elénk, — nem kell belebukni. „Jőjjetek énhozzámm...” Hallod e szót? Ez a szabadulás! Aki tehát szabad akar lenni, az legyen az Úr Jézus foglya!

Dr. Végh Lajos, orvos.

LEFELE MENET.

Máté ev. 17.

I.

„Elváltozék . . .“ Köntöse : mint a hó.
 Olyan szép, hogy már-már félelmetes, —
 Mégis : A hegyen lakni vele jó.
 Maradni, — örök fészket rakni volna jó.
 De nem lehet. Már sáppad a csoda,
 Az út megint a völgybe le halad,
 Jézus a völgyben is Jézus marad,
 De jaj nekünk!
 Akik a völgybe vele lemegyünk,
 Megszabadított szemü hegy-lakók
 Csak egy-egy csoda-percig lehetünk.
 Elfelejtjük az elsáppadt csodát,
 És lenn, a gomolygó völgyi boruban,
 Az emberben, a szürke-szomoruban,
 Nem látjuk többé az Isten fiát.

II.

Testvérem, társam, embernek fia,
 Igaz : a hegyen nem maradhatunk,
 Igaz : a völgyben más az alakunk,
 Nekünk lényegünk, hogy szürkék vagyunk.
 Botránkozásul vagyok neked én
 És botránkozásul vagy te nekem,
 Mégis : legyen nekünk vigasztalás,
 Legyen nekünk elég a kegyelem :
 Mi láttuk egymás fényes arcukat,
 Mi láttuk egymást Vele — a Hegyen.

Reményik Sándor.

REMÉNYIK SÁNDOR.*)

A magyar irodalom éhesei és szomjasai a háború után új igehirdetőre ocsúdtak. Olyan igehirdetőre, aki megérdemli ezt a nevet, mert nem akar többet mondani, mint amennyit mondhat. Mert komoly énekeket zenget és ezeket komolyan kell venni. Ennek a költőnek a köteteiből egy szivetmegfogó, csodálatos mai magyar küldetés rajzolódik elénk. Egy vágy és életprogramm: a poézis gazdag tarsolyából osztani, osztani közönyre bíztatást, lankadásra erőt, szomorúságra vigasztalást, idegenségre szeretetet, kétségre igazságot, hitet. És sok nagyot és drágát az alázatos, szelídfényű szavak edényében adni. Ezt a költőt — Reményik Sándort — csak a mostani magyar kataklizma, csak a könnyező Erdély szülhette. A Reményik-versek sziklátporlasztó vízcseppek.

A költészetben is áll a mondás: A ruha teszi az embert. Soroknak és versszakoknak ötvözése minden költőnél más és más rejtett törvény szerint történik. Visszajáró színek, tónusok, szavaknak, gondolatmeneteknek ugyanaz a hullámváza, lüktetése és a valóságnak egy kulcsfal, egy ajtón át meglátása szorosan összefügg a költőnél. Ma hallhatunk a forma széttöréséről, válságáról és új próbálkozásairól. Itt érthető folyamattal állunk szemben. A l'art pour l'art alkotás, a precíz költő rímekben és ritmusban csengettyűzése kihívták a másik végletet. Reményik középúton jár. Reményik Sándor a gondolat, «a lelkiség költője.» S a gondolat áramlása közben nem zavarhat a közeli éles rímek ütése. Viadukton állasz, a ritmus a mélységben hömpölyög. Az ember áhitattal megfigyel-

*) Reményik Sándor 1890-ben született Kolozsváron. Eddig a következő kötetei jelentek meg: *Fagyöngyök* (Kolozsvár, 1918.), *Csak így...* (Kolozsvár, 1920.), *Rilkefordítások* (Kolozsvár, 1920.), *Vadvizek zúgása* (Kolozsvár, 1921.), *A műhelyből* (Budapest, 1924.), *Egy eszme indul* (Kolozsvár, 1925.), *Atlantisz harangoz* (Budapest, 1925.), *Gondolatok a költészetéről* (Arad, 1926.), *Fagyöngyök, Csak így..., Vadvizek zúgása, Rilkefordítások* kötetek második együttes kiadása (Kolozsvár, 1927.), *Két fény között* (Kolozsvár, 1927.), *Szemben az Örökméccsel* (Budapest, 1929.).

heti, hogyan öltözik a Reményik versekben a Gondolat a poézis finom toalettjébe. S ez mindig testhez álló. A költeményekben a szükséghez képest a mai magyar írásművészet maximális kiteljesedését láthatjuk. Mert tudja Reményik, hogy «be nagy dolog kimondani a szót, A kellőt, illőt, épp-odavalót, Pótolhatatlant és páratlan-egyet, Melyet az Isten csak nekem teremtett, Melynek gyökere földi szenvedés, És földi szenny és földi szerelem, De koronája csillagokig ér, És benne zúg a világegyetem». A Reményik vers zárt és kész mint egy épület. És mégis: hallani és érezni lehet, amint jön a Reményik vers misztikus távolokon és zsongó csenden át és érezni lehet, hogyan nyílik és nő a lélekben, mint egy tavaszi virág.

Ennek a költőnek nincsenek fergeteges szerelmei, andalító idillei. Tiszta gondolattal, testvéri szeretettel áll a nő előtt. «Bilincs nehezül és rabszíj fonódik A szeretőkre a vágó vak tűzében. De szabadság van a testvériségben.» Ennek a költőnek a hazafiassága is tisztább, mélyebb és igazibb, mint a legtöbbek hazafisága. Nem szaval pártpolitikai jelszavakat és nem sír hamis jeremiádokat. Szava az egyetemes ember igazságára, az örök Isten igazságára épített reménység. Állja a vártát a transzylvániai őrtoronyban. Kardja a legyőzhetetlen toll. Utána fut a Királyhágón túlra menőknek, marasztalja verseiben a menekülőket, biztatja az otthonmaradtakat, a bizakodókat. Az elmerült székely faluknak, az elsülyedt Atlantisznak üzenetét küldi: «Magyar hajósok, hallgatózzatok, Ha jártok ottfenn fürgeteges éjben: Erdély harangoz, harangoz a mélyben.» Egy erőtelen testű, de kész lelkű költő csodálatos, szép, bátor nemzeti harca ez a költészet. «Szordinós dal a mi nagy bánatunkról», amelybe minden kis bánat bele-torkollik. A suttogva kiejtett jelszó, a drága kincs, az élettartalom s az életcél: Erdély. Reményik Sándoron, mint az erdélyi léleken keresztül szólalnak meg a magyar dráma orgonahangjai.

Egy egyéni hangú vallásos lírával is találkozunk Reményik termésében. Isten hófehér lobogója. Egyéni, sajtáságos, mert valami mélységes szomorúságot és valami mélységes bizakodást ragyognak ezek a vers-freskók. Bizonyosság után eped s a megbékélés Emmausa felé igyekszik. Szíve kinyílik a gyógyító, a tanító és a töviskoronás Jézus Krisztus előtt hódolni és imádkozni. Reményik Sándor a legevangéliumibb magyar lírikus. Az, hogy ma irodalmunkat felhasználhatja az Úr Isten művészi formában áldott vigasztalások, üzenetek kegyelmes közlésére, az beláthatatlan perspektívák és biztató jövő felé emeli fátyolos szemünket.

«Egy eszme indul» s mint a messzeségben dübörgő vonat közeledik egyre és Reményik a sínre tett füllel figyel és örömmel ad hírt a Holnap eszméiről. Teljesen igaz, amit egyik kitűnő kritikuskunk mond Reményikről, t. i. hogy ő «a magyar irodalmi élet új szellemét jelenti». S ez az új szellem az igazi értelemben vett, megértő konzervativizmusnak, de még inkább a mindenre vonatkoztatott, komoly keresztyénségnek látszik. Indokolt az ujjongás, amikor irodalmunk ilyen társadalomformáló és nevelő lelki erőket áraszt magából és ilyen elrendelt, heroikus hivatást vállal.

Reményik Sándor fontos tényező, fénylő név a magyar lélek történetében.

Kádár Gyula.

Habár Isten adományait hálával kell vennünk, mégis oly kevéssé kell őket magunknak tartanunk, hogy bármelyik pillanatban minden vonakodás nélkül vissza tudjuk adni az ajándékozójának s nyugalomunkat egyedül Őbenne, nem pedig ajándékaiban találjuk.

*

Meg vagyon irva: „Örüljete az Úrban“ és: „Teljes örömmel tartásotok, ha különféle kísértésekbe estek“; az adományokról ellenben az van megírva: „Azon ne örüljete.“ (Luk. 10:20.)

*

Mindaz, amit a világ csak nyújtani tud néked, nem méltó a szemednek egyetlen pillantására sem.

Tersteegen.

*

Földi létünk komoly idő-következményekkel teljes! Egy röpke korszak és mégis az örökkévalóság anyja! Ha mi azt jól felhasználnánk! Egyet azonban mindenestre meg kell tennünk: úgy élnünk, hogy se halál, se az utolsó ítélet el ne szakíthasson bennünket Krisztustól és az ő gyülekezetétől.

*

A te szemed, Uram, csak a hitre néz és keresi a hívő lelkeket, mint ahogy a nap keresi a viaszszugárzó felületeket.

*

Lelkemnek minden gondja, testem minden szüksége elhallgat, ha a lelkem mélyéből kiálthatom: Abba; szerető mennyei Atyám!

Löhe Vilmos.

A PARASZTPRÓFÉTA.

(ÉLETRAJZI REGÉNY).

IRTA: ORAVALA ÁGOSTON.

A finn eredetiből fordította: Br. PODMANICZKY PÁL.

A KERESZT.

(V)

János még este megrakta a szekeret gabonával, hogy másnap kora reggel útnak indulhasson a palonurmii malomba. Édes anyja gondoskodott neki útravalóról. Pál arra határozott, hogy csatlakozik fiához, vele megy Palonurmiig s onnan aztán egymagában folytatja útját Karjala felé.

Hosszú idő telt el azóta, hogy utolszor járt a Pielisjärvi partján. Másfelé sem fordult meg, mert hiszen a templomokban mindenfelé fölolvastatott a tilalom, amely szerint semmiféle összejövetelt sem szabad tartani. Valamennyi barátjának megtiltotta az összejövetelek tartását, így Niskanennek és Härkönennek is írt, hogy most veszedelmes idők járnak, hogy a fölébredteket csitíttatni kell és vissza kell őket tartani az összejövetelek tartásától, hogy az Úr csöndességükben is segítségükre jöhet és végezheti munkáját úgy is, ha egyenkint, szétszórtan élék életüket s hogy nem szabad magukat lelki elbizakodottsággal kísértésbe vitetni.

Most azonban ellenállhatatlan vágy fogta el, hogy útnak induljon. Magános óráiban, mindennapi élete szürke egyhangúságában egyre gyakrabban gondolt karjalai barátaira s ifjúkori útjaira a hegyek és tavak között. Valami belső kényszer kerítette hatalmába, valami sajtóságos terő vonta, valami különös hang sugdosott a fülébe és bízatta a lelkét. S erre elfelejtett minden tilalmat és hirdetményt, elfelejtette saját elhatározását és minden másoknak adott parancsát és biztatását...

Úde, ragyogó márciusi reggel volt, amikor elindultak Palonurmi felé. János a szán orrán ült, lábát lelógatva, Pál pedig a zsákokon feküdt félkönyökére dőlve, másik kezével tarisznyaszíját fogva.

János mindig csöndes és szégyenlős volt, kiváltkép akkor, ha édes atyjával volt együtt. Pál sohasem tudta tisztán látni, mikép gondolkodik, milyen is tulajdonképen lelkének állapota. Vajjon része van-e az Úr kegyelmében, vagy hideggé, közömbössé tette a folytonos otthon-lét, ahol mint egyetlen munkabíró embernek dolgoznia kell reggeltől estig? Lelkiismerete most szemére hányta, hogy mégsem vitte gyakrabban magával, amikor összejövetelek tartására indult. A fiú így az anyja keze alatt nőtt fel, hallotta haragos kifakadásait, magába szívta gondolkodását: ugyanazt a nevelést kapta, mint a leányok. Pál úgy érezte, hogy beszélnie kell Jánossal.

Meredek úton mentek fölfelé, gyalog szálltak, a szán mellett haladtak, majd megint fölültek.

— Vajjon milyen lehet a te lelked állapota, szegény fiacskám? — kérdezte Pál, amikor a lejtőről leértek az egyenes útra.

— Miért kérdezi ezt, édes apám? — adta vissza a kérdést János, halkán és félénken, a nélkül, hogy hátratekintett volna.

— Azért, mert téled is meg kell kérdeznem azt, amit másoktól is megkérdezek. Bánkódtam én már lelked állapota miatt és erőtlenségemben az Úr elé vittem. Te, aki annyi jót hallottál, nem lehetsz közömbös a lelked iránt.

János nem felelt semmit, csak nógatta a lovat.

— Az útat tudod, az igazságot meg tudod különböztetni a hazugságtól, de az útra rá is kell lépned, olyan életet kell élned, hogy ne kelljen keseregned életed elhibázott volta miatt. Ha fölébredt szülők gyermekei nem térnek meg és nem vigyáznak, hozzá szoknak az ige gyakori hallásához és elfásulnak. Én is ettől tartottam, amióta fölserdültél.

Pál lelkét elfogta a félelem és a nyugtalanság: nem tudta, mit mondjon, amit mond, mikép mondja, hogy hozzáférhessen gyermeke lelkéhez.

— Engem fiatalon ragadott meg az Úr, valósággal gyerekkoromban kerültem a kezébe, ámbár akkor még nem ismertem Megváltómat. Attól fogva azon az úton igyekeztem járni, amely az élet útja s noha gyakorta letértem róla, újra meg újra visszataláltam reá. Gyarló volt az én kegyességem, kevés gyümölcsöt termett, sok a bűne és fogyatkozása. Tehozzád is alig szóltam, szegény fiacskám!

János oldalvást nézett az édes atyjára, majd lehorgasztotta fejét és a gyeplőszárat rácsavarta kezefejére.

— Szólt hozzám az édes apám... hallottam is a szavát... közel volt hozzám is az Úr... Magam vagyok az oka, ha elveszek.

Csak magamat vádolhatom s vádolom is magamat naponta, noha erről mitsem tud az édes apám. Mindig olyan nehéznek és keservesnek látom az életemet, olyan sötétnek és naptalannak az ifjúságomat. S ha megpróbálom is, hogy más életet éljek, csak azt kell tapasztalnom, hogy egymagamban semmire sem megyek s így aztán visszaruskadok megint a magam erőtlenségébe. Gyakran gondoltam már arra, hogy tanácsot kérek édes apámtól, de a szándék csak szándék maradt, csak nem hozakodtam elő a magam dolgával...

Jánoson erőt vett az elfogódottság, érzései nagy erővel, zabolátlanul fölzúdultak... Azzal segített magán, hogy hátat fordított az édes apjának és a lovat kezdte nógatni. Pálnak azonban földerült a kedélye, szíve megkönnyebbedett, úgyhogy föl is ült, megfordult, újra elhelyezkedett a zsákok telején és hosszan, szótlanul bámult bele a messzeségbe. A távolban, a Syvärijärvi másik partján az erdő kéklott, az eget már pirosra festette a hajnal és a magas Pisavuori a maga változhatatlanságában és némaságában köszöntötte az új napot.

— Bizony úgy van, szegény fiacskám, úgy, hogy akkor támad föl a nap, ha a mi éjszakánk a legsötétebb. Az Úr kegyelme akkor kezdi munkáját, ha a mi erőnk véget ért. Azt hittem, nem törődöl a lelkeddel s nincs részed Isten kegyelmében s íme, most hálatelt szívvel indulhatok Karjalába, mert életem fölött újra föltámad a nap. Imádkoztam, tusakodtam, rábíztam ügyedet az Úrra s most nyilvánvalóvá lett, hogy ő azt maga vette a kezébe. Amikor én nem tudtam rámenni, hogy beszéljek veled, akkor az Úr szólt hozzád és titkon szívedbe helyezte a maga ígését. Tartsd meg, szegény fiacskám, amit kaptál, ki ne bocsásd kezedből, őrizd, gondozd, mint legfőbb javadat és boldogságodat azt, amit az Úr adott neked!

— Beszéljen velem édes apám gyakrabban ezekről a dolgokról! — kérte János.

— Beszélek, ha tudok, ha az Úr bölcseséget s alkalmat ad rá. Otthon közelebb van hozzánk a sátán, mint künn a faluban és befogja a szájunkat. Az ember a maga erejéből nem tudja megnyitni...

— Hogyan érti azt édes apám, hogy otthon közelebb van hozzánk a sátán? — kérdezte János.

— Úgy, hogy otthon mindig láthatók a vétkeink, haragoságunk és türelmetlenségünk s emberi természetünk egyéb gyarlóságai. Ezeket azután naphosszat mutogatja nekünk, szorongat velük, elcsüggeszt, leroskaszt, úgyhogy aztán nem merünk meg-

szólalni, noha a lélek kész reá. Ezt értettem azon, amit mondtam, — felelt Pál.

— De te, szegény fiacskám, ne emlékezzél arra, ami otthon olykor megbotránkozottatta szívedet s amivel én megzavartam az Úr munkáját magamban is, másokban is, — folytatta kis idő múlva.

A Palonurmiba vezető út elágazásánál elváltak egymástól. János letért a malomba vivő útra, Pál meg ment tovább. János még sokáig állt a lovával és édes atyja után nézett, aki hátán a tarisznyával bevette magát az erdőbe, eltűnt a kanyarulatnál, a fölfelé kapaszkodó úton azonban újra láthatóvá lett.

Jánosnak úgy tetszett, hogy az édes atyját ma másnak tapasztalta, mint eddig: közelebb jött hozzá, lágyabb, szelídebb volt. Eddig mindig nagy közbevetés volt közöttük, úgyhogy sem ő nem férközhetett hozzá az atyjához, sem az atyja ő hozzá. Mintha ezen a közbevetésen át most híd épült volna, mert, íme, most megnyithatta szívét édes atyja előtt és édes atyja is megnyitotta szívét ő előtte. A félelem és a bizalmatlanság, a szolgálai indulat már nem gyötörték szívét. S egyszersmind érteni kezdte, hogy édes atyja miért van annyit úton, miért jön-megy annyit s miért esik annyi szó a fölébredtek népének szorongatott állapotáról.

Hasonló gondolatok foglalkoztatták Pált is. Elgondolta, hogy János megváltozott, hogy Isten meghallgatta imádságát s útat nyitott magának János szívéhez s hogy most mindketten egy értelemre jutottak, mindketten fölébredtek, mindketten az Úr barátai, együtt járják az Úr útját. Erre olyan enyhülést és megkönnyebbulést érzett, olyan jó kedve kerekedett, hogy valósággal szökellve kellett mennie a hosszú, egyenes erdei ösvényeken.

Milyen pompások is ezek a karjalai hegyek, amelyeknek havas lejtői fehér övként veszik körül a látóhatárt, itt árnyékba borulnak, ott felragyognak s fehér fényükkel belevilágítanak a komor rengetegekbe és a sötét, fekete erdőkbe a hegyek között! Első, Kuosmanennel megtett útjára emlékezett. Milyen lelkesedés töltötte el akkor őket, amikor erre jártak, hogy égtek a vágytól, hogy az Úr ügyének szolgáljanak és akkor találták meg első barátaikat a Pielisjärvi partján! Vajjon megmaradtak-e az igaz úton, kirtartottak-e az Úr ügye mellett az üldöztetések idején, amikor nem gyülekezhettek össze és nem tarthattak összejöveteleket?

Pál szinte titkon érkezett meg, nem tudtak jöveteléről, nem várták. Váratlan megérkezésével meg is lepte, meg is örvendeztette barátait.

— Még elbizakodottakká tesz bennünket ez az öröm, —

mondta a nálkömákii Nevalainen. — Mária napján összejöveteleket tartunk, akármit mondjanak vagy tegyenek, ha várfogságra visznek vagy Kuopioba hurcolnak is bennünket.

Pál elgyönyörködött Nevalainen buzgalmában és örömében.

— A tűz itt, úgy látszik, még egyre ugyanazzal a lánggal ég. Nilsiaében már-már elhamvadt, de hiszen az is tűz, ami a hamu alatt lappangva ég. De hol és miképpen élesztgettétek a lelkekben a tüzet?

— Ahol és amikor lehetett. Szigeteken, erdők mélyén, messze benn a hegyek között, a juhaklokban... — felelt Nevalainen. — Összejövetelre alkalmas hely akad, csak legyen vezető, aki az embereket összegyűjti. Van a Pielisjärviben sziget százszámra. Tél idején a juhok adták ide szállásukat összejöveteleti helyiségül. Azokat megbírságozhatják, ha akarják!

Újra együtt jártak, mint ennekelőtte sokszor; végiglátogatták a falvakat, tanyákat; a tavasz ellenére is keményre fagyott szánúton átkeltek az erdős hegyeken s mögöttük, velük együtt vonult a fölébredtek nagy serege. Ahova betértek, ott mindenütt megújult a buzgóság és fölhangzott a fölébredtek ismeretes, bánatos éneke. S ha újra útnak indultak, csatlakozott hozzájuk a tanya népe, még eggyel megtoldva a szánok hosszú sorát.

S a világ gyermekei megeresztették nyelvüket:

— No, lám, a «zekések» újra megmozdultak, élükön a püspökük a papjaival! Fölesznek, megisznak mindent, ahova beköszöntenek s úgy kitararítják azt a tanyát, hogy csak a lerágott csontok maradnak utánuk. Nagy falkákban járnak, sorra veszik a gyülekezeteket, de a maguk tanyáját ebek harmincadjára hagyják. A templom már nem kell nekik, a papjaik tanításával már be nem érik. Ha ezt a népséget továbbra is szabadjára hagyják, rövidesen semmiféle rendnek sem lesz becsülete. Mert micsoda ember is ez az ő legfőbb prófétájuk? Borisza, nagyehető, dohánypusztító...

Mások kissé másképp úzték-fűzték ezeket a vádakat:

— Mindenki békességét megzavarják, mindenkit féletbe vesznek, mintha a pokol kulcsa egyenest az ő zsebükben volna s nekik csak a kulcslyukba kell dugniok s már fordul is a zár és nyílik az ajtó... Éjszakánkint énekelgetnek, nappal az eszem-íszom járja: ami csak akad ízes, zsíros falat, mind asztalukra kerül...

Az egyik ezt mondta, a másik azt. Leginkább azonban Pál meg az ő útjai és a fölébredtek kegyessége körül forgott a beszéd. Az utcákon, az udvarokon álldogáltak a világ léha fiai, gúnyos tekintet a szemükben, a szájuk tele nevetéssel, kibámultak az

útakra, lesték a «zekések» jövését-menését, majd megint befordultak házaikba, nevetgélve, egy-egy hangosat kacagva...

Pál a vele tartó csapattal ép leereszkedett a tó jegére, amely keskeny szorosként választotta el a két partot egymástól, majd nekivágott a meredek hegyoldalnak egy régi tanya irányában, amelyről mindenki láthatta, hogy magtárában bőven van kenyérnek való, gerendáin bőven függ a vadhús. Az udvar mindkét végében volt egy-egy lakóház.

Az öreg gazda, Ullgren bátya, akit régóta megtiszteltek azzal, hogy követként küldték erről a vidékről a törvényhozó házba, már messziről integetett a feléje igyekvőknek, majd üdvözölte a megérkezetteket, sürgött-forgott körülöttük s betessékelte Pált a házba.

— Halljuk, hogy ez olyan tanya, ahova betér minden koldús s egy se megy tovább üres kézzel, — kezdte Pál. — De mi ma itt próbára tesszük ám a hitedet s látni akarjuk, mit tanultál! Az igaz úton jársz-e? Élő-e a hited? Vagy bölcseséged csak az értelmetlen bölcsesége, jóságod csak a természetes ember jósága?

A gazda csak mosolygott, járt-kelt a vendégseregben s elérte a tréfát.

— Halld csak, Henrik, bíró uram! — kiáltotta Pál, úgy, hogy mindenki hallhatta s kitérte mind a két karját. — Vendéged meg ezeket, adj enni ezeknek az éheseknek, rakd elébük annak, ami a kamarádban van, a javát, szénát, zabot adass a lovaknak! Persze minden azon fordul meg, van-e elég hited.

— Nem tudom én. Ugyan honnan volna? — felelt az öreg gazda kissé meghökkenve.

— Hát a papok nem adtak neked hitet?

— Hogy adtak volna? Nekik maguknak sincs, ámbár másoknak prédikálnak, — adta vissza az öreg már bátrabban.

— S te mégis hordod nekik a lisztel teli zsákot? Én bizony az ilyen papoknak legföljebb egy zsák túlevelet vinnék...

S Pál nevetett egyet a maga tréfáján s nevettek vele a többiek is bátortalan, fojtott nevetéssel.

— Adj te hitet, Pál, neked van! — fűzte tovább szelid biztatóssal az öreg.

— Én adjak? Honnan vegyem? Végigjártam Lieksát, Nurmest s az úton mindenemet elosztogattam. Semmim sem maradt, amit adhatnék...

— Ember ez magáért, ez a mi bíró urunk, — fordította a szót másra Pál.

— Olyan tanya ez a Lukanvaara, hogy ennek nincs párja

egész Nurmes környékén. A gazda egymaga épített utakat, a rengeteget irtotta, szántóföldre változtatta, szegényeket, éhezőket istápol...

— Bizony olyan ember, hogy, ha nem lett volna, éhen veszttek volna itt a szegények nyomorúságukban, — erősítették az emberek.

— S lássátok ezt az embert a veje, ez a Kokkonen szelidítette meg annyira, hogy hozzánk, a fölébredtekhez édesedett, — folytatta Pál. — Mert bizony mi olyan emberek vagyunk, akik csak azt szenvedhetjük, aki szeliden kerül közénk. De mondd csak, Kokkonen, hogy történt az, hogy te itt ezen a tanyán fölébredtél?

— Fölébredtem, mert föl kellett ébrednem. Az anyóka egyre azt hajlogatta: menjünk el az összejövetelre s végül is el kellett mennünk, noha akaratumk ellenére mentünk.

— Tehát az anyóka törte meg a jeget, — vetette közbe Pál nevetve.

— Azzal ijesztgettek, hogy ez ragadós nyavalya ám, akárcsak a pestis, hogy ráragad arra, aki csak egyszer is megfordul az összejöveteleiken... S igazuk is lett: rámragadt. És sokan vannak itt, akik ugyanígy jártak. Mert az Úrnak micsoda ereje szólalt meg akkor a te beszédedben, Pál, akkor ott Nälkömäkiben! Én mind a két kezemmel belekapaszzkodtam az ajtófélfába, úgy reszkettem, amikor az emberek sírva fakadtak, földre roskadtak és olyan különös hangon kezdtek beszélni.

— Bizony, furcsa volt az. Itt, úgy látszik, már az a dolog rendje, hogy kiáltoznak, lármát csapnak, ha csak egy kissé is megragadja őket az igazság. Azon az estén tehát téged is eltalált az ige?

— Eltalált és megsebesített. Odalett a békességem. A nyár beálltáig szüntelen gyötört a nyugtalanság. Egyre fájt valami bennem, valami ránehezedett a lelkemre, a halál folyton a szemem előtt járt. Nyáron aztán egyszer künn feküdtem a szénaboglyában, elaludtam és csodálatos álmot láttam. Az erdős rengetegben jártam úttalan úton, eltévedtem s éjjeleken, nappalokon át ide-oda bolyongtam. Majd egy folyóhoz értem, széles, csöndesen hömpölygő folyóhoz, amelyet sehohsem akasztott meg vízesés. A tulsó parton gyönyörű hegy emelkedett s ennek a lejtőjén egy még gyönyörűbb város terült el. Csónakért akartam kiáltani, inteni, de összeszorult a torkom, léleketem elakadt, úgylahogy egy szót se tudtam szólni. Végre hosszas várakozás után egy csónak jött felém odaátról s a csónakban egy fehér ruhába öltözött férfi ült, a kezében evezőlapáttal. Amikor azonban a parthoz ért, megállította csónakját és sokáig tétova tekintettel nézett, a nélkül,

hogy mondott volna valamit. Aztán láttam, amint fölemelte kezét, a hegy és a város felé mutatott és hallottam, amint így szólt: Ez itt a megigazultak földje és az ott az üdvözültek városa! Erre föl-
 ébredtem és attól fogva azon igyekeztem, hogy jobb, különb
 életet éljek.

Pál komolyan ült a helyén, a szobában levők mind hasonló-
 képen és figyelmesen hallgatták Kokkonen elbeszélését. Valaki az
 asszonyok közül rákezdett egy énekre, mire abban a pillanatban,
 mintegy parancesszóra, lekerült minden süveg a fejről — mintha
 egy láthatatlan kéz ment volna végig a padokon s az cselekedte
 volna — s a férfi-kabátok zsebeiből és az asszonyok tarka kendőbe
 kötött kis batyújából előkerültek a fekete kötésű, hosszúkás for-
 májú énekeskönyvek.

— Téged, Kokkonen, mézzel és mézeskaláccsal vezetett rá az
 Úr az élet útjára és tartott meg azon, de meglásd, majd eljön az
 idő, amikor kátrány meg szurokolaj lesz e helyett az osztályrészed,
 — kezdte Pál beszédét, miután az éneket végigénekeltek. — Az Úr-
 nak az a szokása, hogy először megetet, megítat bennünket, a leg-
 jobbat rakja asztalunkra, gondunkat viseli, dédelget, térdére ültet,
 az ölében hordoz. Lassan-lassan elkövetkezik azonban annak is
 az ideje, hogy rákerül a sor a tanyabeli munkákra: az erdőirtásra,
 a favágásra s ezzel együtt megváltozik a táplálékunk is annak a
 mértéke szerint, hogy mennyire bírja meg a szervezetünk. Igaz,
 a bűnös ember először a megváltottságnak abba az állapotába
 kerül, amikor az első kegyelem ízét tapasztalja s csettint a nyelv-
 vével, nyalogatja a szája szélét, de mivel ez az állapot nem lehetne
 tartós, az Úr megváltoztatja az ember táplálékát és keményet és
 keserűt ad az édes helyébe. Mindannak, ami az élet Urának aján-
 déka bennünk, a hitnek, a szeretetnek, a lélek hajlandóságának a
 szomorúság és a kereszt alatt kell megpróbáltatnia. Ezért vétet-
 nek el tőlünk a jó napok, a jóízű falatok, a kegyelemnek édes
 érzése és nem marad egyéb hátra, mint a kisértések és gondok
 közepett való nélkülözés és vágyakozás, a sötét szobába kicsinyke
 résen beszűrődő világosság, hogy megkivánjuk a világosságot és
 epedő várakozással várjuk Isten dicsőséges napjának felragyogását.
 Az Úr azért plántálta tele a bűnös útját tövissel és bogánccsal,
 mert másképp nem jut el a szabadulásra, nem érkezik el a megiga-
 zultak új földjére, az új ég alá. A lelki embernek ép úgy vesztére
 lehet a kegyelemben, megváltottságban való gondtalan élet íze,
 mint a testi embernek a földi javakban való dúslakodás. Ne ijed-
 jünk meg tehát, ne lázadozzunk, ha elkövetkeznek reánk a sötét
 napok, nehéz idők, hanem hitben járjuk tovább vándorútunk a

pusztaságon át Kánaán felé.

Az összejövetel végeztével Pál megint a régi volt, a tréfás, örvendező, fesztelen, élénk ember, volt szava erre is, arra is, csak úgy szórta a szellemes megjegyzéseket, fűgén járt-kelt, könnyű léptekkel majd ennél a csoportnál termett, majd amannál, hangja mindenfelé hallatszott. Mintha egyenest azon igyekezett volna s másokat is arra bízott volna, hogy ne mutassa azt, ami az imént megszólaltatta, cselekvésre készítette s ami szíve érzéseiben még most is benne rezgett, hanem a maga teljesen feszélyezetlen emberi mivoltában forgolódjék az emberek előtt.

— Még nem mondtad el nekünk, Kokkonen, hogy tulajdonképen hogyan is szelidítetted meg az öreg gazdát, mert, íme, most tanyáján szívesen fogadja és házában vendégül látja a fölébredtek népét, — szolt Pál, amikor Ullgren bátya kiment.

— Szolgálattal nyertük meg, — felelt Kokkonen. — Jósággal és szelidséggel ejtettük foglyul, ezzel kerítettük körül, fogtuk közre; lábujjhegyen jártunk körülötte és messziről csalogattuk. Eleinte csökönyös volt, egyre csak türelmetlenkedett. Ha egy-egy összejövetelről hazakerültünk, tiltakozott az ellen, hogy oda járjunk, fenyegetődzött, mérgeskedett. Ritta, ez az asszony itt, tette a legjobbat, amit tehetett: sírt sok keserves sírással és erőt kért az Úrtól és a türelmesség kegyelmét. S az Úr meghallgatta s megadta neki, amit kért. Sőt többet is kapott volna, ha többet mert volna kérni, ha több lett volna a hite... Idővel aztán megcsöndesedett apánk indulata s végül már maga hívta meg egyszer az összejövetelt házába. Látnivaló volt, hogy ma is örült az összejövetelnek.

— Tehát Ritta szelidítette meg az öreg gazdát... Lám, ilyen feleséged van, aki dicsősége és ékessége az ő urának! Hej, hogy ilyen asszonyok is vannak, mint ez a Ritta! Az alázatos és csöndes lélek, a türelmes szív bizony kedves az Úr előtt... Csak tartsatok ki! Az Úr gyarlóságaitok mögé is a maga ajándékait fogja rejteni s a magával tehetetlen öreg apót ti célhoz juttatjátok, bevizíték Isten országába.

Mindenki csak akkor indult, amikor Pál. Ullgren apó az udvaron állt, takargatta Pált, prémekeket dugdosott köréje a szánban, egyre csak mosolygott, nevetett Pál tréfáin s közben-közben Kokkonennek is szolt egy szót, aki oldalt állt kezében a gyeplővel és várt.

— Így hát te is elértél, Henrik bátya, oda, ahol tudhatod, hogy lelked számára kész a szabadítás. Lopva jöttél, észre se vetted, úgy lopták oda az Úrhoz szívedet ezek, a leányod meg a vöd.

— Bizony jók voltak hozzám, öreg emberhez, mind a ketten, — ismerte el az öreg. — De köszönöm neked is, Pál, hogy eljöttél. Én már a végét járom: a sír szélén botorkálok...

— Igaz, de ép azért ne felejtsd, hogy csak mint szegény Isten-től elszakadt, kárhozatra méltó bűnös halhatsz meg és mehetsz Isten színe elé! — szólt Pál komolyan és elindította lovát a lejtőn lefelé.

Amikor Pál Mária napján megérkezett Nälkömäkibe, már telve volt a ház. Egész napon keresztül érkeztek a nagy szánok Nurmes, Lieksa, Juua felől. Hosszú, fekete soruk végighúzódtak a Pielisjärvi partja mentén. A messziről jövők egyike-másika valami terhet is hozott s voltak, akik csak hótalpakon vagy gyalogszerrel jöttek reggeltől fogva. Az állásokból mindenfelől csengőszó hangzott, recsegték a szánkosarak, nyerítettek a lovak s gyúlt a sötétbe öltözött, komoly sereg — a bebagyulált, egy-egy batyuhoz hasonló asszonyok, a nyugodt, ünnepélyes arcú férfiak — s valamennyien a nagy szoba felé igyekeztek. A kezek itt is, ott is összefonódtak, csöndes, szótalán köszöntésképen, majd szétváltak s megint újonnan érkezett barátok felé tárultak. Halkan, szinte félénken mozgott mindenki; aki tehette, valamelyik sarok felé igyekezett s bevette magát annak legsötétebb zugába. Mindenki úgy tett, mintha valami titokzatos rejtegetni valója volna, mintha meg akarna futamodni a tulajdon hitványsága előtt. A szobát betöltötte a földre szórt fenyőágak illata; a kormos mennyezet, a tűzhely fölött a kürtő meg-megcsillant az alkonyodó nap fényében a maga szokott módján; mintegy gondolataiba mélyedten állt a sarokban a nagy kemence, jóleső meleget, az otthon meghitt hangulatát árasztva.

A szoba felső végében, az asztalfőn ültek Karjala vezető emberei: Härkönen, már idősebb férfi, Piironen és Tolvanen Péter, fiatalabb emberek. Halkan beszélgettek egymással, közben-közben elhallgattak, vártak s egy-egy pillantást vetettek az ajtó felé. Egyszerre csak megjelent a küszöbön Pál szálas termete, egy pillanatra belevegyült a tömegbe, majd az előtte nyíló keskeny, szoros résen lassan előrehatolt.

— Isten hozott Pál! Hogy s mint megy a sorod? — hangzott felé a köszöntés minden oldalról.

— Olyan jól megy a sorom, hogy már az útmenti fenyvek is hajlongani kezdenek az olyan úr előtt, mint jómagam, — felelt Pál s fürge mozdulattal levetette bundáját.

— Már rosszabb ember előtt is meghajlottak, — jegyezte meg valaki.

— Gondolom én is. Mert, lám, most végigjártam Lieskát, Nurmest, gazdák, gazdasszonyok megvendégeltek, jó falatokat raktak elém, kocsit adtak alám, kísérgettek, én meg a mennybe vezető utat mutogattam nekik s így aztán nem csoda, ha a dicsőség fejembe kezd szállani s azt hiszem, hogy valami roppant nagy és nevezetes ember vagyok...

— Van, aki megaláz s van, aki felmagasztal, — szólt közbe Härkönen.

— Van s eggyel kevesebb azoknak a száma, akik nem figyelmeznak reá. Hajlott a szóra Lukanvaara gazdája is, Henrik, a bíró, aki egykor az idevaló esperessel jegyzőkönyvbe foglalta a fölébredtek ellen gyűjtött vádakat. Most aztán nyitva az út számára a mennyek országába, csak rá kell lépnie az öreg embernek. Ti itt megvagytok békességben?

— Megvolnánk, ha — gondunk van a békességre, ha bevesszük magunkat az erdőkbe, nyáron a Pielisjärvi szigetein, télen a juhaklokban rejtőzködünk, — szólalt meg Piironen. — Így aztán van békességünk, de belül a lélekben áll a harc és a lázadás, bizony, a fölébredtek lelkében is... Itt aztán neked kell csendet és rendet teremtened ezen az estén, Pál!

— Nekem? Mi tennivaló maradna aztán a ti számotokra, akik itt ültök az asztalfőn? Mindent nekem szántok s magatoknak semmitem marad, — tiltakozott Pál.

— Marad még nekünk is. Karjala népe még nem ébredt föl. A határ mentén csak történt már valami, de belül a rengeteg még érintetlen. Hej, ha mehetnék, ha járhatnék-kelhetnék, mint ahogy ennekelőtte mások jártak-keltek, bejárnám a falvakat, fölgyűjtanám mindenfelé a száraz farakásokat, — tört ki a lelkes szó Tolvanen Péterből.

— Csak menj, Péter! Azért vagy könyvet bújó ember: olvass a szemeddel és olvass a szíveddel, rendezz, készíts el mindent, gyűjtsd föl a tüzeket, ébreszt a bűnösöket, vezesd rá Juuaban és Nurmesben mind az megátalkodott istenteleneket az élet útjára! Ne legyen pihenésed se neked, se másnak! Ha kell, elrejtőzünk, ha kell, kergessenek meg bennünket: mindent megteszünk, ami rajtunk áll!

— Látni látjuk, hogy mi a tennivaló, de legyen már vége az óvatosságoknak: elég volt a rejtőzködésből! Bíróságoljanak meg! — vetette közbe Péter.

— Bíróságoljanak meg! Fizetünk, szenvedünk! — kiáltották egyszerre többen is a körülülők közül.

— Eddig a kamrában fülbe súgtuk a mondanivalónkat, most

itt az ideje, hogy a háztetőkön hirdessük, — folytatta Péter és türelmetlenül mozdult meg a helyén.

— Tehettek akármit, mehettek akármerre: a kereszt mindig elétek kerül, — szólalt meg újra Pál. — Keresztet hordunk belül a szívünkben, kívül a vállunkon, reánk veti az Úr, adja a világ, megszerezzük magunk: soha, semerre nincs menekvés előle. A kereszt útja a mennybe vezető országút. Engem is, ímé, elfogott a vágy Karjala után s olyan erővel ragadott meg, hogy el kellett indulnom.

— Az Úr hozott, aminthogy eddig is mindig ő küldött. S jöttöd lakodalom nekünk, ünnepi asztalon ízes falatokat raksz a szegények és éhezők elé. Látod ezeket? — szólt Härkönen s egy fejbiccentéssel a gyülekezetre mutatott, amelynek tömegéből — mint hullámok a vízből — kiemelkedtek a fejek. Hátrább az újonnan érkezettek látszottak.

Amikor Pál erre már nem felelt, elcsöndesedtek a többiek is, csönd támadt mindenfelé, az ajtó nyílásában is és a csöndből született feszült várakozás lett úrrá a gyülekezeten.

— Kezdjük meg, énekeljünk! — hangzott föl Pál szava biztatóan s hangja betöltötte a nagy szobát.

Valahol távolabb a tömegben egy szép, bánatos, reszkető női hang kezdett rá az énekre, tört útat magának a sűrű levegőn, a tömött embersorokon keresztül és az amúgy is meglevő ünnepélyes hangulatot mély buzgósággá, szentséges bensőséggé változtatta. Lassan-lassan mások is segítségére jöttek, férfiak, nők vegyest s a hangok végül egymásba olvadtak, megáradtak, elborították egymást, nekirontottak a falaknak és ajtóknak, a kürtőnek és az ablakoknak s elsöpörtek útjukból minden hétköznapi gondolatot, minden apró kísértést, minden alantjáró, sekélyes, gonosz indulatot.

Pál gondolataiba mélyedten ült a helyén; olykor-olykor kiegyenesedett és füle mögé símitotta hosszú üstökét; olykor-olykor térdére támasztott kezébe hajtotta hosszasan fejét és eltakarta szemét.

— A szentek szenvedéseiről és a keresztről akarok szólni, — kezdte Pál az ének végeztével, — noha nekem magamnak igen kevés tapasztalatom van a kereszt valóságos mivolta felől. Ami keresztben részem volt, azt magam szereztem magamnak, a magam bűneinek, a magam tökéletlenségének következménye volt az s mindig türelmetlenül is hordoztam, nem úgy, mintha az Úr adta volna. A kereszt napjai még előttem vannak, még csak útban vannak felém, minden nappal közelebb jönnek hozzám s hozzánk

mindnyájunkhoz, akiknek megnyitotta az Úr a maga kincsestárát s akikkel megízleltette üdvösségének édességét. Ezért kell gyakorta buzgón megemlékeznünk a szentek szenvedéseiről, akiket kigúnyoltak és üldöztek, véresre vertek és vesztőhelyre hurcoltak. S noha véresre verték, vesztőhelyre hurcolták őket, mégis örvendeztek, hálát adtak és türelmesen hordozták keresztjüket, sőt csókkal illették és legjobb barátjukként magasztalták. Erre kell visszagonolnunk, ha reánk szakad a kereszt, nehogy idegenkedve fogadjuk, mintha valami szokatlan dolog esnék meg velünk, nehogy meg akarjunk futamodni előle s így elveszítsük legdrágább kincsünket.

Már épen beszédének végéhez ért, amikor egyszerre csak mozgolódás támadt az ajtóban, az ajtónyíláson át zuzmarás légáramlat csapott a szobába s egy hólepte, nagy bundájú férfi igyekezett befelé.

— Henrik, Kalliolahtiból való Henrik, te vagy az? Mi lett? Honnan jössz? Mi történt? — kérdezte Pál riadtan, szorongó hangon, megszakítva beszédét.

— Az történt, ami azért történhetett meg, mert megengedte az Úr. János...

— János? Beszélj! Meghalt János? Megölték? — tört ki Pálból s föl pattant, de menten vissza is roskadt a padra, szemében szörnyű aggodalommal tekintve maga köré, Härkönenre és a többiekre, mintegy segítségért esedezve.

— Igen, megölték. A sátán kezébe kerítette a hatalmat, — mondta ki Henrik halkan, alig hallhatóan.

Zsibongás, zavar keletkezett az asztal körül, fojtott suttogás hallatszott, az ajtó táján egy-egy félig hangosan kiejtett szó is hangzott el, majd elhallgatott mindenki és újra csönd támadt.

— Íme, itt van! Rám szakadt és hordanom kell. Nekem adott meg elsőnek az, amiről az imént másoknak beszéltem. Jaj, jaj, én szegény gyermekem, én egyetlen fiam!

Hosszú ideig megint hallgatott, nyugtalanul ide-oda mozgott a padon, majd fölállt, néhány lépést tett, de visszafordult s megint visszaült helyére, ahonnan az előző pillanatban elűzte a fájdalom.

Akik az ajtó közelében voltak, lábújjhegyen megindultak, komoly, ijedt tekintettel egymásra néztek, sietve, szóltanul elbúcsúztak egymástól s egyik a másik után kilopózkodott.

— Vele együtt jöttem az idevaló úton majdnem Palonurmiig, akkor láttam és beszéltem vele utolszor. Olyan szelíd volt és olyan közel volt az Úrhoz és hozzám, az édes apjához, hogy örömben sírva fakadtam s olyan jókedvűen tettem meg a hosszú utat, mintha álomban járnék, — szólalt meg Pál újra egy

kis idő múlva, amikor egy kissé megcsöndesedett.

Nem volt ereje rá, hogy kérdezősködjék, tudakozódjék s így apróra megtudja mindazt, ami történt. Lelkében emésztő láng lobogott s egész valóját törte, tépte, rázta a kegyetlen csapás ütötte seb fájdalma.

— A Sääskiniemibe valók műve ez... De János jól járt. Még tanácsot adhattam neki az élet útja felől s ő mindent elfogadott. Elfogadta útravalónak, mert szüksége volt az útravalóra.

Megkísérelte, hogy vigasztalást keressen, belekapaszkodjék valamibe, akármibe, ha csak egy rövidke időre is, megragadja mind a két kezével a vigasztalásnak minden egyes foszlányát, amelyet lelkének vihara feldobott a fölszínre.

— Most már értem, miért kellett ott a rakott száu tetején megmondanom azt, amit otthon nem mondtam meg neki. De vajjon mi szándéka lehet az Úrnak ezzel a kereszttel?

— Az óra nehezékei az óramutatók nagysága szerint igazodnak, — szólalt meg végre Härkönen óvatosan, mintegy félve, hogy vét a szavával, hogy olyasmit érint, ami érzékeny és szent. — Te, Pál, útmutatóul és tanítómesterül rendelttéled, hogy másokat az igaz útra vezess s ezért van szükséged súlyos nehezékre. Én így magyarázom magamnak azt, ami történt. Igazam van, vagy botorul szólok?

— Ez az Úr szándéka, én is úgy vélem, — csatlakozott hozzá Piironen.

— Bizony ez, — erősítette Tolvanen a maga részéről is.

— Botorak vagyunk, ha arról van szó, hogy megértsük az Úr szándékát. Jób szenvedése méretett ki nékem, de nincs meg bennem Jób igazsága és feddhetetlensége. Legyetek résen, nehogy Jób tökéletlen barátainak találtassatok!

— Igazad van, Pál! Nekünk mindnyájunknak szájunkra kell tenni a kezünket és el kell csöndesednünk, ha az Úr beszél, — szólott Härkönen. — De hiszen kérdezni te kérdeztél...

— Magamat is kérdezem szűnös-szüntelen és felelek magamnak, noha senki sem hallja.

A többiek már nyugovóra tértek, de Pál még ébren maradt Henrikkel s valamennyire kikérdezte a történetekre nézve, amennyire természetesen képes volt nagy fájdalmában a részleteket meghallgatni. Aztán egész éjszaka föl és alá járt kamrájában és vívta a harcot fájdalmával. Közben-közben a bibliát olvasta, közben-közben térdre roskadt, imádkozott és enyhülést igyekezett találni lelke számára...

— Jaj, Uram! Mit cselekedtem, hogy megint így fölgerjedett

haragod ellenem, te szent és igaz? Miért ostoroztál meg ilyen kegyetlenül? Miért sújtott le reám a karod? Miért versz csak egyre és halmozol a régiekre új meg új szenvedéseket?

Ilyen kérdésekkel volt telve egész éjszakán át való imádkozása. Kérdéseiben eleinte gyötrődése, majd vad, lázadó indulata robbant ki, idővel azonban megcsöndesedett, lecsillapodott s végül fáradtan, szótlánul pihent az Úr lábainál és várt...

Azzal próbálkozott, hogy megfejtse és megmagyarázza magának a rászakadt nagy fájdalom titkát és értelmét.

Kevély volt és magaszerető, azt hitte, hogy jobban ismeri az igaz utat, mint mások. Gyakran kemény és könyörtelen volt, amikor otthon hagyta Rittát és a gyermekeket nyomorúságukban, maga pedig elindult hosszú útjaira. Türelmetlen volt szenvedéseinek közepette, egyszer meg is próbált a saját bölcseségének tanácsa szerint véget vetni nyomorúságának s csak a testre gondolt és abba vetette bizodalmát. Szíve már-már odafordult a világ felé és mohón megkivánta annak kincseit. Cselekedeteiben, egész valójában mi minden gonoszt talált most, amikor gyötrődésében Istennek színe előtt vizsgálta magát és életét! Nem volt bűn, amelyben ne találta volna magát vétkesnek, nem volt napja az életének, amelyre nézve ne óhajtott volna, hogy újra élje, jobban, inkább Isten akarata szerint. Úgy érezte, mintha börtöncellában ülne, valami sötét, szoros zugban, amelynek zárva az ajtaja és világossága el van oltva.

— Nehéz az elindulás, nehezebb volna az ittmaradás, — szólt reggel barátaihoz, amikor Henrikkel együtt fölkészülődött. — Egész éjszaka virrasztottam, reszkettem az Úr haragja előtt, kérdeztem, tudakoltam akarátát, szándékát, de nem felelt, nem nyitotta meg ajkát, nem szólt egy szót sem...

— Pedig mégis csak az ő akarata áll minden mögött, — vélte Härkönen — s eljő még az idő, amikor megjelenti magát.

— Igen, megjelentette magát, ha győztem a várással és a vágyakozással. De most minden erőm elfogyatkozott.

— Az Úr ad erőt, — szólalt meg újra Härkönen.

— Adott... akkor... — tette hozzá Pál keserű hangon, nagy ügyvel-bajjal, mint akinek nehezére esik a szó s roskadt vállal, nehézkes, vánszorgó léptekkel kiment.

Sokáig csöndben, szótlánul hajtottak... Pál elmerült a maga szomorú gondolataiban, Henrik a lovát nógatta, csak olykor-olykor szólt egy-egy szót, mintegy saját megnehezedett szívének könnyítésére.

Milyen más volt most Pál hazatérése, mint elindulása és

Karjalában való járása-kelése! Az ösvények, az utak, a hegyek, a hegyoldalakon a sötétes tanyák, a hegyek között a helyenkint síksággá szélesedő völgyek mind olyan másformáknak tetszettek, olyan komoraknak, szomorúaknak. A Pisavuori a maga sudár fenyőszálaival sem volt ugyanaz, mint annakelőtte, mintha más lett volna a Kinahmi, amely a messze távolban beleveszett ugyan a látóhatár kékjébe, de azért nyájasan köszöntötte a közelébe kerülőt s különben a maga, az emberek öröméről és bánatáról való titkos és örök gondolataim merengett.

— Hogyan is történt tulajdonképen? — kérdezte Pál, amikor a ló ép leereszkedett egy tó jegére és tovább futott rajta egyenletes ügetéssel.

— Senkisémet tudja, hogy történt, — felelt Henrik. — Csak annyit láttak és tudnak, hogy a ló egymaga jött haza a maga jószántából és a megboldogult tetemét a nyaka köré tekert gyeplőszárnál fogva vonszolta a szán mellett maga után.

Pál nem merte ezt eddig megkérdezni, Henrik sem akarta tüzetesebben elmondani s ezért most is csak óvatosan felelt arra, amit Pál tudakolt.

— Ártatlant öltek meg, az istentelenek. Engem akartak megrontani, de mást választottak áldozatul, — magyarázgatta Pál a Syvärijärvi jegén.

— Engem gyűlöltek attól fogva, hogy átköltöztünk Tahkomäki-be, de Jánost szemelték ki áldozatul. Egyszer megoltalmazta az Úr, de most elfordította rólunk kezét... Mi lehetett ezzel a szándéka? Miért cselekedte? Miért?

— Miért? — ismételte Henrik halkán, félve, csak azért, hogy mondjon valamit.

— Csak azt tudom, hogy a lelkét nem ölhatték meg a gyilkosok. Itt, ezen az úton, amelyen most megyünk, beszéltem vele a megtérésről. Megnyitotta szívét előttem, az édes apja előtt, sírt és mindent elfogadott és alázatosabb volt, mint annakelőtte bármikor. Akkor semmitsem tudtunk, semmitsem sejtettünk... A közeledő örömet és bánatot egyaránt magas fal takarja el a bűnös ember szeme elől.

Pál olykor beszélt, olykor hosszú ideig szótlánul ült, elgondolkozva, elmerülve nagy szomorúságában. De minél közelebb érték Tahkomäkihez, mintha annál inkább megkönnyebbedett, megcsöndesedett, megélénkült volna. S amikor behajtottak az udvarra, megint csak olyan fürge, erőteljes és biztos volt minden mozdulata, mint annakelőtte. Egyenest bement a házba, majd gyors léptekkel visszajött, Henrikkel együtt egy-kettőre kifogta a

Bohne Gerhard: Das Wort Gottes und der Unterricht. (Furche, 1930.)

Ezt a könyvet csak német ember írhatta, mivel a századeleji európai művelődés fejlődésének végállomása csak ott lett nyilvánvalóvá, abban az óriási összeomlásban, amely maga alá temetett szinte kivétel nélkül mindent, ami a háború előtt még örökreszabottnak látszott. De ezt a könyvet sürgősen el kell olvasnia nálunk is mindenkinek, aki világosan látja, hogy a világháború az élet minden területén a történelemnek az a hatalmas mesgyéje, amely élesen elválasztja egymástól a pusztulásra megérett értékeket a most vajudó, jövőteremtő értékektől. Ha nálunk a művelődés, stb. válsága még nem öltött is olyan arányokat, mint Németországban, a megnyugtató felszín alatt ez a bomlási folyamat megindult és egyre erősödik s ezért előre föl kell készülnünk minden bekövetkező eshetőségre. — Bohne azt mondja, hogy le kell számolni azzal az új-humanizmussal, amely szinte egyeduralkodó volt a háború előtti szellemi életben és amely azzal kérkedett, hogy megcsinálta a keresztyénység és a műveltség fából-vaskarika egységét. Ennek a lehetetlen vállalkozásnak a csődjét ma már nem lehet elleppezni. A háború előtt úgy látszott, hogy nincsen semmi ellentét vagy feszültség a vallás és a művelődés, az evangélium és az emberalkotta értékek között, hanem szépen egymásba simulnak és jól megférnek egymással. Eközben nem vették figyelembe az újtestamentomnak és Luthernak sok világos és határozott kijelentését. (Pl. „Ami az emberek közt magasztos, az Isten előtt utálatos.” Luk. 16 15. Mt 11 11. és Pál I. Kor. 1. fejezet. — Luther : theologia crucis-a.)

Azóta sok káprázat összetört és a valóság — amely telve van ellentétekkel és feszültségekkel — egyre jobban irányítja a szellemi életet. Bohne a gyökeréig meg-

vizsgál minden megoldási kísérletet, amely elodázza ezt a feszültséget és kimutatja, hogy egyoldalúak, életre nem valók ezek. De e mellett a végsőkig hatoló elvi tisztázás mellett pompásan vonja meg gyakorlatilag is az evangéliumi vallásoktatás irányelveit a legkülönbébb korokon keresztül.

Nagy ujjmutatás ebben a könyvben mindenki számára, akire csak Isten fejlődő embereket bízott, hogy a gyermek fejlődésének, a műveltség értékeinek teljes, hiánytalan igénylése mellett határozottan kell érvényesíteni az Istennek a feltétlen igényét. Bele kell kapcsolódnia a gyermek, az ifjú fejlődésébe, végesvégig kísérni azt és mindenkor az Istenre mutatni, a mellette való döntés elé állítani őket.

„Ha erre törekszünk, a vallásos nevelés lesz az állandó pont a változékony jelenségek közepette. A művelődés változásával csak a burok, a forma, a kérdések és a kiindulópontok változnak, valójában mindig ugyanaz marad : hirdetése az Isten ígéjének, amely az embereket mindig döntésre szólítja.” (272 l.)
u. e.

„Rafaravay Mária és az evangélium” címmel jelent meg Rabenasolo madagaszkári lelkész tollából a „Külmisziói füzetek” első száma. Ebben a tizenhat oldalas füzetkékben Rafaravay Mária életkontúrjainak főlvázolásában a madagaszkári keresztyénység képe rajzolódik. Ennek a keresztyén életnek vezéralakja a pogány családból született Rafaravay Mária, akit az evangélium ereje szakít el a pogányságtól. Élete az a drága só, amelyet kereső pogány lelkek megízítésére használt fel az ő Ura. Üldözések, szenvedések meg nem ízetleníthették. Körötte lobogott a keresztyének számára gyújtott máglyák tüze, — szívében Krisztus szerelme égett. Lelkében a meggyőződés: győzni fog az Úr! Rabenasolo bizonyásgtétele szerint Rafaravay Mária hite nem szégyenített meg.

— Az ismertetett füzetke komoly és építő. Méltó az olvasásra,
j. i.

Bakó József: Földem. A Frankenburg Irodalmi Kör kiadása. Sopron, 1930.

Néhány évvel ezelőtt egy ismeretlen nevű költő bocsátotta szörnyrre első verses kötetét. S a versei mint „árva kalászok” hullottak szerte a magyar földön; „életkérőn” és „bizón” szórta őket az „ős Marok.” És ma már nemcsak lapunk olvasótáborra, de az igazi magyar tehetségek iránt érdeklődő nagyközönség előtt is ismeretes Bakó József neve. Az „Árva kalászok” sikert hozott a „merészalmú troubadournak.” És mindenkit, aki csak olvasta a faluk poétáját, várakozás töltött el: mivé bontakozik ki ez a szép nekiindulás, fejlődést hoz-e a jövő? Erre a ki-nem-ejtett, de sok lélekben élő kérdésre most megjött a válasz. És örömmel kell megállapítani, hogy fejlődésről tanuskodnak ezek a költemények.

Élet-látásának horizontja kitágult. Többet veszt észre, többet zár lelkébe és többet is ajándékozik a gazdagabbá lett szívéből. Gondolatai mélyebben szántanak; hangulatai változatosabbak, nyilvánvalóan gazdagodtak színben és pompában. Mindezzel egyúttjár formái gyarapodása. Mind több és több az eleven kép, a megkapó hangulat. Nyelve és stílusa is folyékonyabb, símább, jobban hajlik a vers kötött mértékeihez, amelyekben szintén szabadabban és bátrabban mozog. De ezeken túl fontosabb az, hogy fejlődésének azon az állomásán, amelynek mesgyéjét ez a kötet jelöli, már szinte állandó vonásokat fedezünk fel költészetében. Azért lényeges ez, mert ezekben irányt, adottságot látunk, amely felé várhatjuk fejlődésének további útját! Csodálatos erő köti őt a magyar földhöz, a magyar rögökhöz. Mintha csak nagy tanító-elődjének szellemi hagyatéka szállt volna reá, aki azt mondja: „A föld nem csalt meg még senkit. Aki a földön jár, jó helyen jár; aki a kövön jár, rossz helyen jár.” Mintha igaz lenne Anteusz meséje, hogy a föld erőt ad, hogy a földnek láncái vannak, amelyekkel bilincsel. A föld foglya Bakó József is úgyannyira, hogy óvatlan percben szinte a föld-imádás mámorába esik. A másik markáns vonás fajához való ragaszkodása és annak szeretete. De nemcsak fajanak, hanem általában az Embernek szeretete. Azért oly szo-

morú és fáradt e világ, ez a „bűvészmeseter”, mert nem tudja betölteni ezt a szót, hogy: Ember! Csak szeretni és sajnálni tudja az embert. És úgy látszik, állandó kísérője maradt az a napkeletről hozott magyar hallgató komolyság, amelyben vad erő, elfojtott tűz tombol, de amelybe bűbánat és fájdalom is vegyül.

Még valamit hozott magával Bakó József fejlődése, amit nem lehet szó nélkül hagyni. És ez valami nehezen kifejezhető, ingadozó bizonytalanság. Mintha két talajon állana egyszerre, amelyek távolodnak egymástól, s ő tétovázik, hogy melyiken maradjon. Egyrészt siratja „szegény”, „kevély” faluját, mely tunyaságával elfordul minden kulturától; másrészt úgy érzi, hogy már bűnhődik, mert elhagyta az ősi tanját, a szent „Egyszerűség barlangját.” Most már látja, hogy a sokat ígérő paloták fénye hazugság csupán, de, jaj, nem találja a vissza-ösvényt sem!

Reméljük, hogy Bakó József hamarosan ismét önmagára talál és csöndes falusi pelikánkodása mellett úgy születnek meg egymásután lelkéből a versek Csokonaik és Petőfik cícomázatlan, őserőtől duzzadó nyelvén, mint „pusztai szó”, mint örök „tavaszi zászlóbontás.” Hiszen ezzel indult meg s ennek levegőjében támadt életre nem egy merészen szép verse, mint: Nap-szúrás a szerűn, Három lélek, vagy a Cél-talan élet!
Sch. L.

Karácsony Sándor: Gergely bácsi levizitel. „Az Erő” kiadása. Bpest, 1931. (Üllői u. 19/a. Ára 40 fillér.) 30 l.

A cserkészélet édes humorához vegyít ez a füzet egy új meglátást a magyar vezető ifjúság — közelebről a cserkészlet — szászámára. A regölés felelevenítésével akarja szolgálni azt a nagy szociális missziót, amelyre a művelt ifjúság a falu népével szemben köteles. E mellett a lelkesült ifjú népnek tudomására hozza, hogy a falu népe egyszerűségében is felfelé vágyik és azt óhajtja, hogy a hozzá közeledő intelligencia értse meg őt s nemes tudással gazdagítsa, emelje a lelkét.

A kis füzet néhány régi értéket ment át a nép lelkében született nótá-kincsből s egész összeállítás a nagyszerű példát ad arra, mint lehet a falu szívét összekötni a feladatait kereső diáksággal.
B. G.

Nevelői vagy társalkodói elhelyezést keres németül, franciául és oroszul perfekt beszéző elzászi teológus, aki a nyári hónapokra a magyar élet és szokások tanulmányozására hazánkba készül. Cím a kiadóhivatalban.

T H E O L O G U S É L E T

Március 15-én hazafias ünnepélyt rendezett az ifjúság, melyen az ünnepi beszédet Dr. Mohácsy Lajos lelkész mondta. Közreműködött az ünnepélyen az 5. honv. gy. ezred zenekara is az ifjúság énekkarán és szavalóin (Komjáthy L., Rác E, és Szlany J.) kívül. Az ünnepély után az ifjúság megkoszoruzta Petőfi emléktábláját.

Bodelschwing-emlékülést tartott az Ifjúsági Kör márc. 14-én. Sztehló Gábor IV. é. hallg. hosszabb előadásban emlékezett meg Bodelschwing Frigyesről.

A „Pro Christo“ Diákszövetség soproni széniorai s ifjúsági tagjai március 7-én összejövetelt tartottak, melyet **Dr. Deák János** dékán nyitott meg. *Lelkét érintő szavakkal hívott munkára Krisztusért. Dr. br. Podmaniczky Pál* „Mit jelentett nekem a Diákszövetség?“ c. előadásában tett bizonyosságot arról, hogy a M. K. D. Sz.-ben mennyire revelációs erővel lépett eléje az élő Krisztus, ki sok diákléleknek lett akkoriban ura — parancsolója. S ezek a diákok az evangéliumtól sokban elzárkózó egyház reménysegeivé váltak azokban a nehéz, hitetlen időkben, amikor tizet is kicsaptak közülök egy theológiáról, — mert M. K. D. Sz. tagok voltak. De az Úr győzött, mert valóban az övéi voltak; pár év múlva a „szigorú“ tanárok is bibliakörben ültek össze a diákokkal. — Isten országa ma is csodálatosan terjed; sajnos, a M. K. D. Sz. régi tüze mintha meglankadt volna. Isten sok tekintetben újabb egyesületekkel indította meg a munkát a két egyházban. Alázkodjunk meg az Úr előtt, hogy eszközeivé lehessünk! — **Maller Kálmán** ref. lelkész „Mit vár a Diákszövetség mozgalma?“ c. előadásában az ifjúsággal s a

széniorokkal szemben való várakozásokra mutatott rá nagyon komolyan. *Lássa meg az ifjúság feladatait Istennel, a világgal s embertársaival szemben és lássa meg bűneit, kötelességmulasztásait. Problémákkal küzdő s azokat teljesen megoldani akaró ifjúságot vár a M. K. D. Sz. A szénioroktól pedig kapcsolatot az ifjúsággal s buzgó imádkozást és szeretetet. — Az összejövetel — élénk felszólalások után — Urbán Ernő áhítatával ért véget.*

A theologus cserkész csapat a Magyar Cserkész Szövetség támogatásával cserkésztsztképző tanfolyamot rendezett (febr. 16.—24.) Sopron város cserkészparancsnokai s tisztjei számára. Az előadók részben a központból jöttek (Farágó Ede, Dr. Sztrilich Pál), részben helybeliek voltak; a résztvevők száma 50—70 közt változott. A városi cserkészéletre elevenítően hatott a tanfolyam, mely baráti szeretetben, felekezeti egyetértésben folyt le,

A soproni Kék Kereszt Egyesület theologus csoportja febr. 5-én és márc. 9-én tartott gyűlései fokozódó érdeklődés mellett folytak le. Az élénk megbeszélések az aktív munka felé terelték a csoport figyelmét.

Gyermekistentiszteleteket tart az Ifjúság márc. 22-től vasárnaponként a fakultás nagytermében a tanítóképzős ifjúság közreműködésével. Érezhető hiányt pótol ez a soproni gyülekezetben, ahol magyar gyermekistentiszteletek egyáltalán nem voltak eddig.

A bőjti istentiszteleteken nagyobb-részt theologusok hirdették ez évben is az Igét. (Hegedüs L., Lustyik L. IV. é. — Garam L., Lingsch L. III. é. hallg.)